

ТРАЈКО СТАМАТОСКИ
Капеšтеc 11
1000 Скопје, Македонија

КАРАКТЕРИСТИКИ НА МИКРОТОПОНИМИЈАТА НА СКОПЈЕ

Општо е познато дека е Скопје стар град. На денешното место го подигнал Јустинијан I по катастрофалниот земјотрес што го погодил античко Скупи во 518 година, а кое се наоѓало на вливот на Лепенец во Вардар, 3–4 километри западно. Словените доаѓаат во него кон крајот на VII век и бил под власта на разни владетели (домашни феудални господари, а влегувал и во составот на бугарската и српската средновековна држава). Османлиите го освојуваат во 1392 и остануваат во него полни 520 години (до 1912).

Градот се развивал најпрво околу маркантната тврдина, позната како *Сџаро Градишџије* а денеска како *Кале* (: тур. *kale* 'тврдина'). Се простирал најпрво околу нејзиното подножје и се ширел до десниот брег на Серава а подоцна и на нејзиниот лев брег. Затоа и не случајно во Милутиновата грамота од 1299–1300 година за манастирот Св. Георги (Георг Скопски) се бележи: *Скопию градоу на Серавѣ*. На десниот брег на Вардар почнува постепено да се шири од XVI век а позначајно се оформува допрва во XIX век и особено со изградбата на железничката пруга од Солун до Скопје во 1874 односно до Косовска Митровица во 1876 и Ниш во 1877 год.

Во најстарите словенски извори – грамотите на Константин Асен од околу 1258 и на Крал Милутин од 1299–1300 се споменуваат неколку оними – ојконимот *Скојје*, хидронимот *Серава* и микротопонимите *Вирџињ*, *Клејтовник* и *Кајешџијец*: *Скопию градоу на Серавѣ, на брѣдѣ рекомѣмь Вер'гинь; на брѣдѣ Вир'гинь прѣмо Скопин; прѣзь Клетовникъ и сие стране Клетовника; више Капешт'ца, никоу више Капешца*. Со етимологијата на овие топоними се занимавале повеќемина лингвисти¹, па нема потреба од повторување. Но, чувствувам потреба на некои од нив да се задржам од еден друг агол.

1. Со некритичкото однесување кон ликовите *Кайешиџец* и *Кайишиџец*, етнологот Миленко Филиповиќ природно дојде и до погрешно етимологизирање, тргнувајќи при тоа од лексемата *кайишиџе* ‘пaганско светилиште’ и спорејќи дури и со големиот ономастичар Петар Скок, а не од партиципот *кайешиџ* + *-ец*. Со тоа придонесе да тргнат по тој пат и некои ономастичари и да се затврдува и денеска погрешниот лик *Кайишиџец*.²

2. Погрешно се предава и микропонимот *Клеџовник* (: стсл. клѣтъ ‘(скришна) соба, изба, подрум’ + *-овник*). Проучувачот на Скопје и на други места во Македонија Јован Хаџи Василевиќ од неразбирливи причини го предава како *Клеџвеник*. Меѓу христијанските гробишта во Скопје, тој ги споменува и старите гробишта на Гази Баба, коишто се наоѓале “усред муслиманскога гробља, по целом овом продуженом вису, на месту *Клеџвенику*”.³

3. Што се однесува до хидронимот *Серава* (: индоевр. *ser* ‘тече; поток, река’) треба да се каже дека оваа кратка река (21 км), како и други помали реки во одделни места по својот тек, има и други додатни определби: *Тоџаанска* и *Чаирска Серава* (во еден дел и *Ридска*), па *Мала* и *Голема Серава* а и *Оџворена* и *Покриена Серава*.⁴ Со оглед на фактот што помала река со вакво име тече и во Кумановско, некои историчари безразложно ја поистоветуваат скопска Серава со неа.⁵

4. За науката е од интерес што се установи точната локација на ридот *Вирџињ*. Тоа е височинката во центарот на старо Скопје, источно од Бит Пазар, кај денешната Саат Кула и Султан–Муратовата Џамија (XV век).⁶ На Вирџињ бил и манастирот Св. Георг / Георги Скопски, за кој е и пишувана Милутиновата грамота.

Долготрајното османлиско владеење на овие простори природно има оставено длабоки траги во микропонимијата на Скопје. Тоа е изразено особено во именувањето на локалитети на некогашното централно градско подрачје. Тука спаѓаат пред сè имињата на чаршија-

¹ Убав преглед и поглед за нив дава Љубица Станковска во својата докторска дисертација *Македонскиот топонимски систем до XVI век*. Скопје 1983. (Ракопис)

² Трајко Стаматоски, *Кон формите Кайишиџец–Кайешиџец*. Македонска ономастика. Скопје 1990, с. 280–286.

³ Јован Хаџи Василевиќ, *Скопје и нејова околина*. Београд 1930, с. 163. Инаку и овој автор ја користи формата Капиштец.

⁴ Трајко Стаматоски, *Серава. Јазикот на имињата*. Скопје 2000, с. 74–77.

⁵ Ђурѓе Бошковиќ, *Проблеми манастира Св. ѓорѓа “Горѓа” на Серави*. Стари-нар, Археолошки институт САНУ, нова серија, књ. V–VI, Београд 1954/55.

та и на објектите во неа и околу неа. Самата чаршија, која зафаќала прилично голем простор, е позната како: *Сџара Чаршија* а нејзиниот засводен дел, опожарен кон крајот на XIX век, како *Покриена Чаршија*. Старата Чаршија се делела на повеќе помали чаршии, наречени според видот на производите што се изработувале и со кои се тргувало, како: *Туфекчиска* (: тур. tüfekçi, 'пушкар'), *Сарачка* (: тур. saraç 'седлар'), *Казанџиска* (: тур. kazançı 'котлар') и уште неколку други. Со изумирањето на занаетите сите тие денеска се загубени.

Производите се продавани во определени денови (најпрво во вторник и петок) на отворен пазар. Познати се микротопонимите: *Пазаришиџе* (се наоѓало во самото источно подножје на Калето, кај Валијатот и црквата Свети Спас) и *Биџ Пазар* (тур. bit 'вошка' односно bit pazar 'вошлив пазар', срп. Бувља пијаца). За микротопонимот Пазариште знаат денеска само најстарите скопјани, а пак Бит Пазар е во жива употреба. Јован Хаџи Василевиќ соопштува дека поседува мислење, во кој има повеќе записи, а дека во еден од нив стои оти тој е купен "во лето 1849, марта 20 за гроша 150 за Св. Спасъ, горна црква на *Пазаришиџе*".⁷ Во постаро време *Биџ Пазар* бил спореден пазар, а станал главен по укинувањето на *Пазаришиџе*. Се знае дека на тоа место биле ливадите, нивите и пасиштата на манастирот Св. Георги под ридот Виргињ. Инаку, на Пазариште имало повеќе оддели: *Аџи-џазар* (тур. at 'коњ'; се продавало сено, слама и прибор за коли; *Ајван-џазар* (: тур. hayvan 'стока, добиток'; се продавал крупен добиток); *Балак-џазар* (: тур. balık 'риба'; се продавала сува риба) и др.

На некои микротопоними во старата чаршија веќе се имам задржано: *Одларе* (: тур. oda 'соба' + множинскиот суфикс -lar и значење 'соби под еден покрив'); во триесеттите години на XX век тука беа сместени главно чевлари и папуции; нашиот познат преродбеник Јордан Хаџи Константинов-Џинот, пак, во еден свој напис во Цареградски вестник (бр. 240 од 3. IX 1855) го опишува како "осојно место, каде што шијат терзиите". *Касаџаана* (тур. kasap 'месар' + -hane 'дом, куќа, сала, просторија') и означува место каде што се сместени касапите и касапниците; со овој локалитет практично завршуваше Стара Чаршија и почнуваше Бит Пазар.

Сега за уште некои значајни објекти во Стара Чаршија.

⁶ Константин Петров, *Грамоџиџе на манастирој Св. Георѓи/Горџос и обид за изнаоѓање на неговиот локалитет*. Споменици за средновековната и поновата историја на Македонија. Том I, стр. 242-247. Архив на Македонија. Скопје 1975.

⁷ Јован Хаџи Василевиќ, *Ibid.*, с. 138.

Безисџен (тур. *bedesten* ‘покриен пазар’ се наоѓа во центарот на самата чаршија, а е изграден во времето од 1445–1469. Во него и денеска се сместени разни работилници, продавници, кафеанчиња и др., па името има сè уште жива употреба.

Природно, во старата чаршија и околу неа имало и повеќе анови. Некои од нив ќе набројам, а на други и посебно ќе се задржам. Според градбата тие јасно можат да се изделат во две групи: порепрезентативни, градени набрзо по идењето на Турците и релативно поскупоградени, градени во периодот од XVIII–XX век, за да ги задоволат потребите на поинтензивниот развој на занаетчиството и трговијата. Најрепрезентативни се: *Куришумли-ан* (: тур. *kuşun* ‘олово’ + *-li* + *han* ‘преноќиште’ и значење ‘преслечено, покриено со олово преноќиште’ и *Сули-ан* (: тур. *sulu* ‘воден, водникав’). Со нешто поскупоградени размери е *Кајан-ан* (тур. *karatak* ‘затвори, заклопи’, *karank* ‘затворен; мрачен’). Првите два ана се масивни, четириаголни градби на два ката со посебни простории за складирање на стоките на трговците и на сретствата со кои тие се пренесувале (коли, а и животните што ги влечеле, многу често тоа биле камили). Во нив отседнувале големите трговци (меѓу нив и дубровчани).

Куришумли-ан се наоѓа во подножјето на Кале, зад црквата Св. Спас, а пак *Сули-ан* на десниот брег на Серава, којашто и ја затвора старата Скопска чаршија. Самата местоположба и го наметнала името. Покрај тогаш нерегулираниот тек на реката, во близината имало и застоени води (ѓолови) и извори чијашто вода се сметала за лековита. *Кајан-ан* се наоѓа во месноста Тафтакала, во самото централно јадро на подграѓето (*Појкалеџо*). Овие три ана се реставрирани и денеска служат како јавни институции (во нив се сместени Археолошкиот музеј – во Куршумли-ан и Факултетот за драмска уметност – во другите два).

Меѓу поновите и поскупоградени анови спаѓаат: *Бојали-ан* (тур. *boyalı* ‘обоен, бојадисан’ + *han*; се наоѓал на левиот брег на Серава, на Бит Пазар, на раскрсницата што ги делела патиштата за Чаир, Кумановска Трошарина, кон Железниот мост и Стара Чаршија; *Џамли-ан* (тур. *camlı* ‘застаклен, кој е со стакло’ + *han*); на левиот брег на Серава, стотина метри јужно од Бојали-ан, на работ на Бит Пазар и спроти Касапаана; *Жива(н)-ан* (тур. *civan* ‘убав, пристоен, млад’ + *han* и значење ‘ан на убавината’) североисточно од Капан-ан, на улицата што водела кон Кумановски ан; *Деве-ан* (: тур. *deve* ‘камила’ + *han*) се наоѓал спроти Жива-ан, на паркинг-просторот северно од трговската куќа “Илинден”, наречен така секако зашто во него отседнувале гости што прене-

сувале стоки со камили (камилиарството како професија се практикувало дури до првите децении на XX век); *Фенерли-ан* (: тур. *fener* ‘светилка, ламба’ + *li* ‘со светилки’ + *han*) се наоѓа во центарот на Тафтакала, јужно од црквата Св. Спас, единствен ан сè уште зачуван, но не за намената што некогаш ја имал.

Со закрепнувањето на македонската граѓанска класа во XIX и XX век се јавуваат анови чиишто сопственици се Македонци и во кои отседнуваат предимно гости од определени места. Такви се: *Кумановски Ан* (на улицата што од Чаршијата води кон Стара-нова Бања и Кумановска Трошарина), *Галички Ан* (на улицата спроти црквата Св. Димитрија; наречен така според ојконимот Галичник); *Лешочки Ан* (во непосредна близина на Галички Ан); *Кайллановски Ан* (кон црквата Св. Спас, над Фенерли-ан; според ојконимот Катланово); *Јанче(в) Ан* (на улицата спроти Калето што води кон Тетово и Качаник); според името на сопственикот; Јанче < Јан+-че од Јован).

Надвор од занаетчиско-трговското јадро на градот се наоѓаат маалата. До самите почетоци на XIX век тие биле сконцентрирани главно на левиот брег на Вардар. Просторот на десниот брег на Вардар бил познат како *Виранлак* (тур. *viranlık* ‘запустено место’ или како *Преку Мосиј / Преку Вардар* и *Каршијак(а)* (тур. *karsi* ‘спроти, спротива’ и уака ‘страна’). Македонскиот еквивалент на Каршијак(а) *Сиројива* и *Ојсиројива* со ликовите *Сиројија*, *Сиројивна*, *Сиројивска*, *Сиројина* е застапен на широка територија. И овие микротопоними имаат богати еквиваленти: *Овамна* ‘од ваму, од оваа страна’, *Одовадна* ‘од одоваде, од оваа страна’, *Одонадна* ‘од одонаде, од онаа страна’, *Оиџадна* (од отаде, отаден) и *Тадна* (со испуштање на иницијалниот глас), *Онамна* (од онаму, од онаа страна, сп. Овамна). Какво богатство на изразување на позицијата на едно место во однос на друго со користење на прилозите *оваму*, *одоваде*, *одонаде*, *оџаде*, *онаму*.*

Дури од XVI век почнува да се споменува *Гази Менџеш Маало* (тур. *gazi* ‘борец за вера, херој-победник’ + л.и. *Ментеш* + *mahalle* ‘реон, квартал’); денеска името е сосема исчезнато. Инаку, ова маало опфаќало широк простор, од Вардар до железничката пруга, односно голем дел од денешниот *Буњаковец*. Од почетокот на XIX век почнува да се оформува *Влашко Маало*, спротивно на Гази Ментеш Маало, од неговата источна страна. По него доаѓа *Ново Маало* со протегање до *Железен мосиј*, од каде што почнува *Маџир/Маџар Маало* (тур. *muhaci*

* Според картотеката на микротопонимијата на Македонија на Институтот за македонски јазик “Крсте Мисирков”.

‘иселеник, доселеник, емигрант’). Самите овие имиња кажуваат дека се населбите од понов датум. Маџир/Маџар Маало се знае дури кога точно е настанато, по српско-турските војни од 1876–1878. За тоа дека Ново Маало е релативно понова населба зборува и фактот што на неговиот почеток егзистирал и микротопонимот *Дайчево Маало* (: л.и. *Дайче* < *Даб/е* + *-че*, а тоа од *Дабижив*). Денешната голема населба *Кисела Вода*, југоисточно од градот, дури и во првите децении на XX век била село, наречувано од Турците *Екиш Су*. Оваа населба, инаку почнува од *Рамѝа* ‘пречка, преграда’ на железничката пруга од Скопје кон Куманово и Велес.

Денешната голема населба *Буњаковец* е оформена по ослободувањето на Скопје од Турците и е именувана по името на сопственикот на нејзин голем дел *Буњак*, доселеник во Скопје. Само најстарите скопјани знаат дека во самиот центар на градот, зад некогашниот Офицерски дом, имало воденица наречена *Маркова Воденица*, која работела и во дваесеттите години на XX век. Со ширењето на градот на десниот брег на Вардар кон запад настануваат и микротопонимите *Дебар-маало* (населено главно со дојдени од Западна Македонија во дваесеттите години) и *Колонија* односно *Железничка Колонија*, изградени станбени објекти предимно за вработените на Железниците. Последниве две населби беа до ослободувањето во 1944 година на самата западна периферија на градот. Денеска делот источно од нив го сочинуваат големите престижни населби *Ценѝар* и *Карѝош*, наречена така според името *Карѝош* (грч. *Карѝос* ‘плод’); водач на познатото Карпошово востание против Турците во 1689-90 во Североисточна Македонија, заробен и набиен на колец под Камени Мост во Скопје.

Има уште два микротопонима во овој дел на Скопје, познати уште од времето на османлиското владеење: *Исљаане* (тур. *islah, islahat* ‘подобрување, превоспитување, реформа’ + *hane* со значење ‘современо, модерно место’; тоа било турско занаетчиско училиште) и *Идадија* (тур. *idadı* ‘средно училиште, гимназија’). Тие служеа како училишта сè до земјотресот од 1963, а околината околу нив како место за прошетки со оглед на фактот што се наоѓаа во близината на самиот Градски Парк. Интересно е што неколку микротопоними на потегот од Камени Мост до споменативе микротопоними од турско потекло имаат македонско потекло: *Дрвено* (*Еврејско*) *Мосче/Мовче* ‘мост преку Вардар кај некогашниот Театар’; *Урнайѝо* ‘дел од насипот поткопан од водите на Вардар, спроти Споменикот на паднатите борци во НОБ’; *Колѝи*, исто така дел од насипот на Вардар; *Шесѝе* (*Вакуфски*) *Куќи* ‘куќи од ист стил од десната страна на улицата Илинденска одејќи кон Град-

ски Парк'. Од овие објекти, освен од неколку куќи од Шесте Куќи, денеска нема никаква трага.

Пробивот на имињата со македонско потекло се забележува и во именувањето на некои улици. Така, денешната главна улица на Скопје, што од Старата железничка станица води кон Плоштад и Камени Мост, е позната кај македонското население како *Ново Чаде* (тур. *cadde* 'главна улица'). Се знае дека оваа улица е пробиена во 1911 година по повод доаѓањето на султанот *Решид Мехмед V*. Штом веќе оваа улица ја презела улогата на главна, дотогашната улица што напоредно со неа водела кон Камени Мост, почнала да се вика, како опозитум, *Сџаиро Чаде*. Не е исклучено Турците да употребувале свој еквивалент за овие имиња, да ги викале *Yeni cadde* односно *Eski cadde*. Се прибегнало кон свое именување и на една друга новопробиена улица, онаа што од Железен Мост води кон Бит Пазар (ден. Булевар Крсте Мисирков). Таа е пробиена во триесеттите години на минатиот век и веднаш македонското население ја завикало *Сечено Чаде*.

Природно, на левиот брег на Вардар биле повеќето маала. Во подалечното минато речиси секоја поголема улица претставувала маало, именувано според некој истакнат нејзин жител. До земјотресот во 1963 година беа посебно познати следните маала: *Пајко Маало*, *Карадак Маало*, *Крњево*, *Чаир*, *Тоџаана*, *Џиџанско Маало* и *Еврејско Маало*.

Пајко маало (: л.и. *Пајко* < *Павел*, *Павле*) се протегало од Камени па сè до Железен Мост. Тука живееле поугледни семејства. Се смета дека е еден од најстарите градски квартави. Интересен е веќе споменатиот опис на ова маало, даден од Јордан Хаџи Константинов–Џинот и објавен во Цареградски вестник. Таму тој вели: "Во Пајкова улица на патот има камен со алки (рулки) наречен *Клучевни* (Килит Таши), кој Афуз-паша во 1849 го искршил за да не му се препина колесницата". Нормално, од овој камен нема никаква трага. Инаку, во самото *Пајко Маало* има и неколку други микротопоними: *Широко(џо)*, на самиот десен брег на Серава, *Кури Чешме* (: тур. *kuğu* 'сув' + *çeşme* 'чешма, кладенец') кај Кумановски Ан.

Карадак Маало (тур. *kağa* 'црн' + *dağ* 'планина, гора', еквивалент на Црна гора) се простира од Сечено Чаде па до подножјето на Гази Баба на исток и брегот на Вардар на југ. Во него се попознати локалитетите: *Сааџи Кула*, *Сџара-нова бања*, *Скришена џамија* (покрај Вардар пред Крњево). Како негов составен дел е *Крњево*. Етимологијата на ова име би требало да се бара или во личното име *Кр-(џ)не* од *Крсџо* или во прекарот *Крне* од стсл. *krъnъ* 'крн, накрнет, наштрбен' + многу продуктивниот суфикс при образувањето од антропоними *-ево*, *-ово*.

Чаир (тур. çayır ‘ливада, пасиште’) е големо маало, зачувано и до денешни денови. Во него спаѓаат и деловите *Саук Чеима* (: тур. soğuk ‘студен’ + çeşme), *Синцирли-шеке* (: тур. zanır, zingir ‘треперење’ + tekke ‘текија’, кај што се собираат дервиши) и др. Над Чаир се релативно понови населби: *Бошњачко маало/Бошњачки куќи на Гази Баба, но и Бошњаџи, Три Куќи, на Рид*, спротивно од Гази Баба. На средината меѓу местата населени со Бошњаџи се наоѓаат и: *Баждарница* и *Сџочен Пазар* на денешната улица Дижонска, *Сџарски Дом*, потоа *Рамалица* (: тур. л.и. Rahman ‘премилостив’ + -ица) ‘извор’, *Чаирски Гробишџа*, *Под Бошњаџи, Чаирска Воденица*, активна до Втората светска војна, *Расџурена Бања* и др. И пак Јордан Хаџи Константинов-Џинот, во веќе споменатиот напис, го споменува Чаир и дека “внатре во Чаирската улица има еден камен наречен *Сџојни Камен* (Дикили Таш), но од сметишта одвај се гледа”. Само кога би се имале убедливи докази дали македонските и турските еквиваленти на локалитетите егзистирале напоредно или пак македонскиот соодветник е буквален превод на Џинот!

Тоџаана (тур. top ‘артилериско оружје’ + hane ‘дом, куќа, сала, простор/ија’) е старо скопско маало, зачувано и денеска. Се наоѓа на северната страна на градот, западно од Чаир. Се споменува уште во XVI век во турски пописен дефтер од 1568/9. Во понов турски пописен дефтер (од 1833/34 година) се соопштува дека покрај Муслиманите во него живеат и Македонци дојдени од скопските села Хасанбегово (Синѓелиќ), Злокуќани, Горно Оризари и др. На влезот во маалото од подножјето на Кале е *Дуќанџик* (тур. dükkancık ‘мал дуќан’), а западно од овој локалитет височинката *Баир* (тур. bayır ‘страна на рид’).

Западно од Топаана е *Џиѓанско Маало* и неговиот најсиромашен дел *Тенеке маало* (тур. teneke ‘плех, ламарина’), а уште поназапад *Француски Гробишџа*, подигнати во 1926 за да се сместат на едно место останките од загинатите француски војни на фронтот во Македонија во Првата светска војна. На крајот на овој локалитет се наоѓала *Теџовска Трошарина* која го регулирала влегувањето во Скопје од Тетово и Качаник.

Еврејско Маало се наоѓало во самото јужно подножје на Кале и во него живееле речиси исклучиво Евреи. По земјотресот од 1963 тоа е наполно збришано. Како потсетување на Евреите во Скопје е познато и *Еврејско (Дрвено) Мосче/Мовче* за премин на десната страна на Вардар, денеска исто така отстрането и на негово место подигнат модерниот *Мосџ Гоце Делчев*. Западно од Еврејско маало била *Шабанџашина Воденица*, која ги користела водите на Вардар. Денеска на тоа

место е Спортскиот центар “Кале”. Турците ова маало го нарекувале *Чифуџаана* (: тур. çift ‘погрдно име за Евреин’)

Тоа би биле главните маала во Скопје. Инаку, во веќе споменатиот турски пописен дефтер од 1833/34 во Скопје се регистрирани вкупно 23 маала, повеќето од нив денеска уништени и заборавени.*

Интересни прецизни податоци нуди тој дефтер и за населението во споменатите маала. Така се соопштува дека во старото Гази Ментеш маало живееле Цигани-Муслимани (*Циџанско Маало* имаше до пред некоја деценија на просторот кај старата Железничка станица), но и Македонци; потоа, дека во *Ново маало* (значи, тогаш веќе постоело!) биле дојдени семејства од с. Маџари, но и од други скопски маала, дека *Керамидница* (денеска составен дел на градот) тогаш била село итн.

Заслужуваат внимание и објаснение, од разни причини, уште неколку микротопоними во Скопје и околу него.

Гази Баба (тур. gazi ‘борец за верата’ + baba ‘татко, родител; основач’) е поголем рид на источната страна на Скопје и добар ориентир на градот. На овој локалитет биле до скоро турските гробишта, а во постаро време имало и христијански. На овој локалитет е и *Крвав Бунар*, во кој за време на Втората светска војна илегално се чувало оружје. Не е исклучено дека ридот Клетовник, познат од грамотите од XIII век, е токму овој локалитет.

Бирарија (преку итал. birgeria ‘фабрика за пиво’) е месност на падините на Водно, денеска составен дел на градот. Како дошло до подигањето на пиварница во Скопје се зборува во повеќе доверливи извештаи на српскиот конзул во Скопје од 1891 година. Јасно е дека денешната Пиварница не е оваа.

Баруџаана (тур. baruthane ‘фабрика за барут’) се наоѓа исто така на подножјето на Водно (кај денешниот хотел Панорама) и таа е денеска составен дел на градот.

Ѓерме (тур. germe ‘грџа, плет, ограда’) го споменува Џинот во својот опис на Скопје од 1855: “На север од тврдината, колку половина час далеку, е изградено на 50–60 кемери Ѓермето, коешто ја води водата внатре во тврдината.”

Да споменам уште дека омилени излетнички места на скопјани биле: *Криви Дол*, на левиот брег на Вардар на патот кон Тетово (денеска резиденција на поглаварот на Македонската православна црква);

* *Турски документи за историјата на Македонија. Појиси од XIX век.* Книга I, Скопје 1996.

Тасино Чеимиче и *Црниче* (бот. прница *Morus alba*), *Кайешиџеи*, *Кисела Вода* (некогашно село, посетувано собено на Ѓурѓовден) и др., главно на падините на Водно односно во атарот на некогашното село Долно Водно. Попишувачот на објектот во Јужната страна скопска, неуморниот и разностран наш преродбеник Џинот, не пропуштил да одбележи дека Долно Водно е “село, многу весело, каде што скопските граѓани излегуваат на прошетка” (Цареградски вестник, бр. 225 од 21 мај 1858).

Кои би биле основните карактеристики на микротопонимијата на Скопје?

1. Со оглед на фактот што Скопје во својата историја често ги менувало своите владетели, нормално е што сите тие оставиле свои траги и во микротопонимијата. Сепак, со оглед на долготрајното владеење на Турците (полни 520 години) влијанието на турскиот јазик е најсилно изразено.

2. Со оформувањето на македонската граѓанска класа поизразито откај XIX век почнува да се налага македонското именување. Дури и во населби со предимно турско население, нивни делови добиваат македонски имиња: *Сџара-нова Бања*, во Карадак Маало. Сè поприсутно е двојното именување на исти објекти: едно од страна на Турците, а друго од страна на Македонците. Тоа се гледа многу убаво од описите на нашиот преродбеник Јордан Хаџи Константинов-Џинот, во кои повеќе микротопоними се предаваат со македонски и турски ликови. Сп. уште: *Еврејско маало – Чифуџаана*.

3. Турската управа имала толерантен однос кон македонската микротопонимија надвор од градската средина. Таа е целосно зачувана. Турско именување се користи само при отворање на нови објекти во периферните реони на градот. Сп. *Кисела Вода*, *Приџор*, *Пржино*, *Црниче*, *Тасино Чеимиче до Кайешиџеи* и *Козле/Козлија* (во поножјето на Водно).

4. Српската управа меѓу двете светски војни не можеше да наложи свои ликови на стари, па дури и на нови микротопоними. Новоформиранiot објект *Француски Гробишџа* не можеше да се прими во српскиот лик *Француско Гробље*. Исто како и новонастанатата населба *Буњаковец* со ликот *Буњаковац*.

5. Етимологијата на најголемиот дел микротопоними е просирна. Проблеми се јавуваат кога името е замаглено со адаптацијата на турските елементи: *Жива-ан*, *Исљаане* и др. Отаде, прашањето за адаптацијата на турските микротопоними на македонскиот јазик е мошне ин-

тересно. Без да навлегувам при овој повод во поподробна елаборација ќе споменам само некои примери: турското *mahalle* се адаптира во *ма-ало*, *hane* – во *-(а)ана*, *çeşme* – во *чешма*, *Одалар* – во Одларе, а *kurşun* ‘олово’ се преосмислува во *kurşum* ‘патрон’ (Куршумли Ан).

6. Катастрофалниот земјотрес што го погоди Скопје во 1963 година ја измени во голема мера сликата на градот: исчезнаа многу објекти и цели стари населби. Добро се постапи што при именувањето на новопробиените улици во градот се настојуваше некои од нив да добијат некое старо име: *Скупи*, *Кайешиџец*, *Клејовник* итн.

7. Крајна цел на овој мој осврт на микротопонимијата на Скопје е да ја претстави неа колку што е можно поискрпно во ваков труд, за да се зачува од заборав именувањето на разни локалитети како значајни споменици на културата и на историјата воопшто.

Obilježja skopske toponimije

Sažetak

Opće je poznato da je Skopje star grad. Na današnjem ga je mjestu podigao car Justinijan I., poslije katastrofalnoga potresa koji je pogodio antički grad Scupi 518. godine. Grad Scupi nalazio se na ušću Lepenca u Vardar, tri-četiri kilometra na zapad od današnjega položaja grada. Slaveni tamo dolaze krajem VII. stoljeća i grad je bio pod vlašću raznih vladara – domaćih feudalnih gospodara, bio je u sastavu bugarske i srpske srednjovjekovne države. Turci su ga osvojili 1392. i pod njihovom je vlašću ostao punih 520 godina, do 1912.

Features of the microtoponymy of the town of Skopje

Summary

It is well known that Skopje is an old town. Emperor Justinian I after a catastrophic earthquake that destroyed the Roman town of Scupi in 518 constructed it on its present-day site. Scupi was situated at the estuary of Lepenec into the river Vardar, 3-4 km to the west of the present-day town. The Slaves settled in the area at the end of the seventh century and the town had different rulers – feudal lords, within the Bulgarian and medieval Serbian state. The Turks conquered it in 1392 and it remained under the Turkish rule for 520 years, until 1912.

Ključne riječi: mikrotoponimi, apelativi, ojkonimi, Makedonija, jezici u dodiru

Key words: toponymy, Macedonian place-names, language contacts

